Հավելված
Հրազդան համայնքի ավագանու
2025 թվականի մայիսի 13-ի
N 87 որոշման

Հավելված
Հրազդան համայնքի ավագանու
2025 թվականի փետրվարի 11-ի
N 15 որոշման

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶ

ՀՐԱԶԴԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ

2025 ԹՎԱԿԱՆԻ

ՏԵՂԱԿԱՆ

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Ք. ՀՐԱԶԴԱՆ, 2025 թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նախաբան 3

ՄԱՍ 1. ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԵՎ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՄՓՈՓ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ.....4

1.1. Համայնքի ընդհանուր նկարագիրը 4

1.2. Համայնքի քարտեզագրված ռեսուրսները.....8

1.3. Համայնքի բնակչության քարտեզագրված կարիքները 13

1.4. Համայնքում առաջնահերթ արձագանքման ենթակա սոցիալական հիմնախնդիրները 2025-2026 թթ. ժամանակահատվածում 18

ՄԱՍ 2. ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ԱՆՁՆԱԳՐԵՐ.....21

2.1. Ծրագրի անձնագիր №1 21

2.2. Ծրագրի անձնագիր №2.....24

2.3.Ծրագրի անձնագիր№3.....27

Նախաբան

Հրազդանի համայնքապետարանը, նպատակ ունենալով արձագանքել համայնքի բնակչությանը հանդիպող յուրահատուկ սոցիալական մարտահրավերներին, միաժամանակ խթանելով բնակիչների մասնակցությունը և ներգրավվածությունն այդ հարցերի նույնականացման և դրանց արձագանքման գործընթացում՝ նախաձեռնեց Հրազդան համայնքի տեղական սոցիալական ծրագրի (այսուհետ՝ ՏՍԾ) մշակման աշխատանքները՝ համայնքային կառույցների և համայնքի բնակիչների մասնակցությամբ:

Մասնավորապես, ՏՍԾ հենքով համայնքի բնակչության սոցիալական պաշտպանության կազմակերպումը դիտարկելով որպես համայնքային մակարդակում սոցիալական ծառայությունների պլանավորման գործիք, որը միտված է լրացնելու պետական և հասարակական սեկտորներում սոցիալական ոլորտի ծառայությունների (կրթություն, առողջապահություն, սոցիալական պաշտպանություն) իրավասություններից դուրս մնացած հարցերի լուծումը, որոնք սոցիալական խնդիրներ են առաջացնում բնակչության համար: Նմանատիպ խնդիրների արդյունավետ լուծման համար սույն ՏՍԾ-ն հիմնվում է սոցիալական խնդիրների լուծման հարցում պետական կառավարման, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, մասնավոր հատվածի և քաղաքացիական հասարակության գործողությունների համատեղման ու ներդաշնակեցման սկզբունքի վրա:

Սույն փաստաթղթում ամփոփված են համայնքային քննարկումների ընթացքում նույնականացված առավել նշանակալի խնդիրներն ու դրանց արձագանքման ծրագրերը:

ՄԱՍ 1. ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԵՎ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՄՓՈՓ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

1.1. Համայնքի ընդհանուր նկարագիրը

Հրազդանը խորոշացված համայնք է, որի կազմում ընդգրկված են Հրազդան քաղաքը և Լեռնանիստ, Քաղսի, Սոլակ, Ջրառատ գյուղերը:

2025 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ համայնքում հաշվառված է 68 072 մարդ:

Հրազդան քաղաքը (մինչև 1959 թվականը՝ Ներքին Ախտա), 1959 թվականից քաղաքի կարգավիճակ ստացած, իսկ 1962 թվականից՝ հանրապետության ենթակայության քաղաք: Երևանից 40 կմ հյուսիս-արևելք, ծովի մակերևույթից 1600-1750 մ բարձրության վրա՝ զառիթափ լանջերով և փոքրիկ հարթ տեղամասերով տեղանքում: Առավելագույն բարձր կետը Թեժ լեռան կատարն է՝ 3101 մ: Հյուսիսում ձգվում են Մարմարիկի վտակներով խիստ մասնատված Փամբակի լեռնաշղթայի լանջերը, արեւելքում՝ Գեղամա լեռնաշղթայի հյուսիս-արեւմտյան լեռնաճյուղերն ու լավային հոսքերը: Հարավ-արեւելքում բարձրանում են Գութանասար, Մենակսար հրաբխային կոները: Փամբակի և Ծաղկունյաց լեռների լանջերին տարածված են թխկու, կաղնու, արոսենու անտառները:

Հրազդան քաղաքի ձգվածությունը կազմում է մոտ 25 կմ:

1960-70 թթ. քաղաքի շրջագծի մեջ են մտել Մաքրավան, Վանատուր, Ջրառատ և Կաքավաձոր գյուղերը: Քաղաքի տարածքում հայտնաբերվել են մ.թ.ա. II-I հազարամյակների դամբարաններ: Ճարտարապետական հուշարձաններից նշանավոր է Մաքրավանի հուշարձանախումբը (XIII դար): Պահվել է XIII դարի քարավանատունը:

Հնում մտել է Մեծ Հայքի Այրարատ նահանգի մեջ: Հրազդանի առաջին գլխավոր հատակագիծը մշակվել է 1927-28 թթ-ին (ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանյան): Նախագիծը ընդգրկում էր Ախտա և Ալափարս գյուղերի տարածքը, որի ամֆիթատրոնաձև կառուցապատումը ուղղված էր դեպի Հրազդան գետը (վերջինիս ափամերձ մասը նախատեսված էր օգտագործել որպես հանգստի գոտի): 1961-63 թթ. կազմվել է քաղաքի գլխավոր հատակագծի նոր նախագիծ (ճարտարապետներ՝ Մ. Գրիգորյան, Է. Ալթունյան և ուրիշներ): 1969թ. մշակվել է քաղաքի վարչատարածքային մշակութային կենտրոնի նախագիծը (ճարտարապետներ՝ Մ. Գրիգորյան, Մ. Մանուկյան, Վ. Տոնկիկյան, Տ. Բալայան): Մինչև 1990-ական թթ. կեսերը քաղաքում գործել են (մի քանիսը գործում են նաև այսօր) Հրազդանի ՊՇԷԿ-ը, ՋԷԿ-ը, Ցեմենտի գործարանը, Պանելային տնաշինական կոմբինատը, Ջրառատի կաթի համալիրը, Հացի գործարանը, «Կեչառք» արտադրական միավորումը, «Հրազդանմեքենա» ա/մ և այլ հիմնարկներ ու կազմակերպություններ:

Քաղաքի գրեթե կենտրոնում է գտնվում Սևան-Հրազդան կասկադի և համապատասխան հիդրոհամակարգի կարևոր ջրամբարը, որը կարգավորում է ամբողջ համակարգի ջրամատակարարումը: Հրազդան քաղաքի հարավային մասով է անցնում Երևան-Սևան միջպետական մայրուղին, Երևան-Ծաղկաձոր, Երևան-Հանքավան ճանապարհները:

Ձմռանը ջերմաստիճանը՝ -28-ից -30 է, իսկ ամռանը զով է, ամենաբարձր ջերմաստիճանը +30 -ից գրեթե չի անցնում:

Հրազդանը Հայաստանի Հանրապետության Կոտայքի մարզի մարզկենտրոնն է:

Ջրառատ գյուղը կազմավորվել է 1975 թվականին՝ խորհրդային տարիների ժամանակ նախկին Ջրառատի կաթնային համալիրի բանվորական ավանի հիմքի վրա:

Բնակչությունը հավաքվել է ՀՀ տարբեր շրջաններից, ինչպես նաև Ադրբեջանից գաղթած հայերից: Համայնքի կազմի մեջ մտնող բնակիչները ավանդապաշտ և ավանդապահ են՝ միաժամանակ անտարբեր չլինելով նորի նկատմամաբ: Ավանդաբար պահպանվել են նվիրվածությունը և հարգանքը ընտանիքի նկատմամբ, հարգանքն աշխատանքի և աշխատող մարդու նկատմամբ:

Ջրառատ գյուղը գտնվում է ՀՀ Կոտայքի մարզում, ծովի մակերևույթից 1745մ բարձրության վրա, գյուղը սահմանակից է Գեղարքունիքի մարզի Դդմաշեն և Զովաբեր գյուղերի վարչական տարածքներին: Հեռավորությունը մարզկենտրոն Հրազդան համայնքից 8 կմ է, մայրաքաղաք Երևանից՝ 55 կմ:

Բնակլիմայական պայմանները փոփոխական են և ոչ բարենպաստ գյուղատնտեսության համար: Ձմեռը ցուրտ է, բքաշունչ: Ամառը զով է, երբեմն էլ շոգ ու երաշտ: Տարածքում բնական աղբյուր և գետ չկա: Առաջնահերթ հիմնախնդիրը աշխատատեղերի պակասն է, որն էլ բերում է բնակչության արտագաղթի: Գյուղի բնակիչները զբաղվում են դաշտավարությամբ և անասնապահությամբ: Գյուղի բնակիչները իրենց մասնակցությունն են ունեցել Արցախյան ազատամարտին:

Ջրառատի վարչական տարածքը կազմում է 42,39 հա, որից գյուղատնտեսականն շանակություն ունեն 0,51հա, բնակավայրերը զբաղեցնում են 16,03 հա., արդյունաբերական, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության օբյեկտները՝ 25,80հա, էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի և կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտները՝ 0,04 հա., պետական սեփականություն հանդիսացող հողերը՝ 1,44 հա:

Սոլակ գյուղը գտնվում է Կոտայքի մարզի արևմտյան մասում, Հրազդան գետի ափին և մարզկենտրոնից 10 կմ հարավ-արևմուտք:Գյուղը հյուսիս-արևելքից սահմանակից է անտառային ֆոնդի հողերին, հարավ-արևելքից՝Քաղսի համայնքին, հարավ-արևմուտքից՝ Բջնի համայնքին: Համայնքի հեռավորությունը մարզկենտրոնից 10 կմ հեռավորության վրա է, իսկ մայրաքաղաքից՝ 41 կմ:

Ունի միջնակարգ դպրոց, մշակույթի տուն, գրադարան, մսուր մանկապարտեզ, առողջության առաջնային պահպանման Կենտրոն:

Բնակիչների նախնիները եկել են Մուշից և Ալաշկերտից՝ 1828 թվականին: Գյուղում և շրջակայքում պահպանվել է Մայրավանք սուրբ Աստվածածին եկեղեցին, որը կառուցվել է 7-րդ դարում, ամրոցը, գյուղատեղիներ, գերեզմանոց՝ 13-19-րդ դարերի խաչքարերով: Բալոր հիմքերը կան կարծելու, որ գյուղի անունը Ամասիա գահակալի Ցելակ որդու հնչյունափոխված տարբերակն է:

Բնակչությունը զբաղվում է անասնապահությամբ, բանջարաբուծությամբ, հացահատիկային կուլտուրաների մշակմամբ:

Գյուղի վարչական տարածքը 3842 հա է: Համայնքի բարձրությունը ծովի մակերևույթից 1600-1700 մ է: Կլիման չափավոր ցամաքային է, տարեկան միջին ջերմաստիճանը՝ 5.6-6 աստիճան, տեղումների քանակը 600-800 մմ: Ձմեռը երկարատև է, կայուն ձյունածածկույթվ, ամառը՝ մեղմ և զով: Տարածքում հիմնականում տափաստանային բուսածածկույթով լեռնային սևահողեր են: Գյուղից 2 կմ հեռավորության վրա անցնում է Երևան-Սևան ավտոմայրուղին, իսկ գյուղամիջով՝ երկաթուղին:

Քաղսի գյուղը հիմնադրվել է 1828 թ.՝ Պարսկաստանի Մակու գավառից ներգաղթած ընտանիքների կողմից: Գյուղը գտնվում է Հրազդանից 3 կմ հեռավորության վրա ծովի մակերևույթից 1700-1750 մ բարձրության վրա: Հյուսիսի սահմանագիծը Ծաղկունյաց լեռնաշղթան է: Կլիման չափավոր ցամաքային, ձմեռը երկարատև, կայուն ձնածածկույթով, ամռանը մեղմ և զով: Տարածքում տիրապետում են տափաստանային բուսածածկույթով լեռնային սևահողերը: Գյուղի միջով են անցնում Հրազդան-Սևան, Հրազդան-Աշտարակ մայրուղիները, Սևան-Երևան երկաթգիծը և Հրազդան գետը: Համայնքն ունի 2 եկեղեցի՝ կառուցված 19-րդ դարում:

Գյուղում բնակլիմայական պայմանները փոփոխական են և ոչ բարենպաստ գյուղատնտեսության համար: Դաշտերը ոռոգովի ջեն և բերքատվությունը մեծ կախում ունի տարվա տեղումներից: Ձմեռը ցուրտ է, խստաշունչ:Ամառը զով է, երբեմն շոգ ու երաշքտ: Ձնածածկույթը քաղսի համայնքում տևական է լինում, ուղեկցվում բքի վերածվող ուժեղ քամիների, որի պատճառով փակվում են ճանապարհները, դադարում երթևեկությունը, սակայն համայնքում հաճախակի կատարվող ձնամաքրման աշխատանքների շնորհիվ խնդիրը լուծվում է: Գարնանը լինում են տեղատարափ անձրևներ, կարկուտ, երբեմն կարկուտի պատճառով գյուղացին կորցնում է բերքի մի մասը:

Լեռնանիստ գյուղը հիմնադրվել է 1828 թվականին: Բնակվել են Արևմտյան Հայաստանի Խոյ, Մակու, Սալմաստ գավառներից գաղթած հայերը: Գյուղը անվանվել է խորհրդային տարիներին՝ Վերին Ախտա, 1978թ.-ից վերանվանվել է Լեռնանիստ:

Համայնքը ունի մանկապարտեզ, միջնակարգ դպրոց, մշակույթի տուն, գրադարան, բուժ.ամբուլատորիա:

Լեռնանիստը Հրազդան քաղաքի աջ ուսին հենված գյուղն է: Այն տարածաշրջանի ամենամեծ գյուղերից մեկն է, ունի ավելի քան 550 տնային տնտեսություն, 3719 հա հողատարածք:

Գյուղը Երևանից գտնվում է 45 կմ, իսկ Հրազդանից՝ 7 կմ հեռավորության վրա: Բնակչությունը հիմնականում զբաղվում են անասնապահությամբ, հողագործությամբ և արտերկրյա աշխատանքներով:

Համայնքը գտնվում է ծովի մակարդակից 1900 մետր բարձրության վրա:

Հայանքում բնակլիմայական պայմանները փոփոխական են և ոչ բարենպաստ գյուղատնտեսության համար: Դաշտերը ոռոգովի չեն և բերքատվությունը մեծ կախում ունի տարվա տեղումներից: Ձմեռը ցուրտ է, բքաշունչ: Ամառը զով, երբեմն էլ շոգ ու երաշտ: Համայքնում գարունը ուշ է բացվում, աշունը շուտ վերջանում: Ձնածածկույթը Լեռնանիստ համայնքի տարածքում տևական է լինում, ուղեկցվում բքի վերածվող ուժեղ քամիներով, որի պատճառով փակվում են ճանապարհները, դադարում երթևեկումները, սակայն համայնքում հաճախակի կատարվող ձյունածածկ ճանապարհների մաքրման աշխատանքների շնորհիվ , ավտոմեքենաների շարժը չի դադարում: Գարնանը լինում են տեղատարափ անձրևներ, կարկուտ, երբեմն կարկուտի պատճառով գյուղացին կորցնում է բերքի մի մասը:

Համայնքը առաջին հերթին առանձնանում է պատմամշակութային արժեքներով. հնագիտական, պատմամշակութային և հոգևոր արժեք ներկայացնող կառույցներ կան համայնքի ինչպես քաղաքային, այնպես էլ գյուղական բնակավայրերում՝ մատուռներ,

վանքեր, եկեղեցիներ, խաչքարեր և դամբարաններ, ինչպես նաև խորհրդային մոդեռնիզմի շինություններ:

Հրազդանը զբոսաշրջային մեծ հանգույցի վրա է գտնվում՝ Սևան-Ծաղկաձոր-Հանքավան կարևոր նշանակության խաչմերուկի վրա, որը Հրազդանին ընձեռում է համայնքային զբոսաշրջության զարգացման հնարավորություն:

Հրազդան համայնքում են գտնվում միջնադարյան հայկական եկեղեցաշինության բացառիկ հուշարձաններ Մայրավանքն (7-րդ դար) ու Մաքրավանքը (12-14-րդ դարեր):

Այս կառույցների և պատմամշակութային, բնապատմական այլ հուշարձանների առկայությամբ զգալիորեն աճում են համայնքի նկատմամբ հետաքրքությունն ու այցելությունները ինչպես հանրապետության տարբեր մարզերի բնակիչների, այնպես էլ օտարերկրյա զբոսաշրջիկների կողմից:

Կարող ենք նշել նաև, որ Հրազդանը բազմամշակութային համայնք է:

Հրազդանի ներկայիս բնակիչների մեծ մասի նախնիները վերաբնակվել են այստեղ 1828-1830-ական թթ.-ին, մի մասը 1915 թ.-ի Հայոց Ցեղասպանության հետևանքով, մի մասն էլ խորհրդային տարիների արտասահմանյան տարբեր երկրներից հայրենադարձվածներն են: Բացի այդ, Հրազդան համայնքում բավական մեծ թիվ են կազմում նաև փախստականները, մասնավորապես, Հրազդանի Կոտայքի տարածաշրջանային պետական քոլեջի նախկին, ինչպես նաև Հրազդանի ՋԷԿ-ի, Հրազդանի նախկին Շինտրեստի և այլ հանրակացարաններում, Միկրոշրջանի ‹‹Տնակներ›› թաղամասում դեռևս բնակվում են 1988 թ.-ին Ադրբեջանից Հայաստան տեղափոխված փախստականներ, ինչպես նաև 2020 թ.-ի 44-օրյա պատերազմի (շուրջ 200 ընտանիք) և 2023 թ.-ին Լեռնային Ղարաբաղից բռնի տեղահանման հետևանքով (շուրջ 1150 ընտանիք) համայնքում բնակություն հաստատած արցախցի ընտանիքներ:

Համայնքում, շնորհիվ բարենպաստ բնակլիմայական պայմանների, բնակչությունը զբաղվում է անասնապահությամբ, պտղաբուծությամբ և բանջարաբոստանային մշակաբույսերի մշակությամբ: Համայնքը խորհրդային շրջանում արդյունաբերական խոշոր կենտրոններից մեկն էր, և այժմ ունի նաև արդյունաբերության զարգացման հնարավորություն:

Վերջին շրջանում Հրազդանում մեծ թափով իրականացվում են նաև բնակարանաշինության աշխատանքներ, կառուցվում են բազմաբնակարան շենքեր, ինչը նպաստավոր պայմաններ է ստեղծում հատկապես նորաստեղծ ընտանիքների՝ Հրազդանում մնալու և բնակություն հաստատելու համար:

1.2. Համայնքի քարտեզագրված ռեսուրսները

Ներկայացվում են համայնքում քարտեզագրված մարդկային և ենթակառուցվածքային ռեսուրսները.

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐ	• Համայնքային ծառայողներ • Սոցիալական պաշտպանության բնագավառի մասնագետներ • Ակտիվ քաղաքացիներ • Կամավորներ • Ուսանողներ • Երիտասարդներ • Բարերարներ և գործարարներ
ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ ԳՈՐԾՈՂ ՊԵՏԱԿԱՆ, ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐ	***Կրթական (նախադպրոցական)*** • 15 նախադպրոցական ուսումնական հաստատություն (համայնքային ենթակայության, որից 12-ը քաղաքային, 3-ը՝ գյուղական) ՀՈԱԿ • 2 նախակրթարան (մարզպետի աշխատակազմի ենթակայության) ՊՈԱԿ ***Կրթական (հանրակրթական)*** • 9 հիմնական դպրոց (մարզպետի աշխատակազմի ենթակայության) ՊՈԱԿ • 5 միջնակարգ դպրոց (մարզպետի աշխատակազմի ենթակայության) ՊՈԱԿ • 3 ավագ դպրոց (ԿԳՄՍՆ ենթակայության) ՊՈԱԿ ***Կրթական (մասնագիտական)*** ***Կրթական (նախնական արհեստագործական)*** • «Հրազդանի արհեստագործական պետական ուսումնարան» ՊՈԱԿ (ԿԳՄՍՆ ենթակայության) ***Կրթական (միջին մասնագիտական)*** • «Կոտայքի տարածաշրջանային պետական քոլեջ» ՊՈԱԿ (ՀՀ ԿԳՄՍՆ ենթակայության) ***Կրթական (բարձրագույն)*** • «Հրազդանի հումանիտար ինստիտուտ» (մասնավոր, գործում է ՀՀ ԿԳՄՍՆ լիցենզիայով, պետական հավատարմագրմամբ) ***Կրթական (լրացուցիչ, արտադպրոցական)*** ***Մարզական.*** • «Հրազդանի մականախաղի և շախմատի օլիմպիական

	մարզադպրոց» ՊՈԱԿ (ՀՀ ԿԳՄՄՆ ենթակայության) • ՀՀ Կոտայքի մարզի Հրազդանի համայնքապետարանի ենթակայության «Արտակ Ռաֆայելյանի անվան մանկապատանեկան մարզադպրոց» հիմնարկ (համայնքային ենթակայության) ***Մարզամշակութային.*** • Հրազդանի համայնքապետարանի «Վահե Զաքարյանի անվան երիտասարդական մարզամշակութային ուսումնական կենտրոն» հիմնարկ (համայնքային ենթակայության) ***Կրթամշակութային.*** • «ՀՀ Կոտայքի մարզի Հրազդան համայնքի մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոն բյուջետային հիմնարկ» (համայնքային ենթակայության) • «Հրազդանի Արամ Խաչատրյանի անվան երաժշտական դպրոց» ՀՈԱԿ (համայնքային ենթակայության) • «Հրազդանի Առնո Բաբաջանյանի անվան երաժշտական դպրոց» ՀՈԱԿ (համայնքային ենթակայության) • «Հրազդանի Կոստան Զարյանի անվան արվեստի դպրոց» ՀՈԱԿ (համայնքային ենթակայության) • «Հրազդանի Երվանդ Քոչարի անվան մանկական արվեստի դպրոց» ՀՈԱԿ (համայնքային ենթակայության) ***Մշակութային*** • «Կոտայքի մարզային գրադարան» ՊՈԱԿ (ՀՀ ԿԳՄՄՆ ենթակայության) • «Հրազդանի դրամատիկական թատրոն-մշակութային կենտրոն» (համայնքային ենթակայության, բաղկացած քաղաքային թատրոնից և 3 գյուղական մշակույթի տներից) ՀՈԱԿ • «Հրազդանի համայնքային գրադարան» ՀՈԱԿ (համայնքային ենթակայության, բաղկացած 10 գրադարանից, որից 7-ը քաղաքային, 3-ը գյուղական) • «Հրազդանի պատկերասրահ» (ՀՀ ԿԳՄՄՆ ենթակայության Հայաստանի ազգային պատկերասրահի մասնաճյուղ) • «Կոտայքի երկրագիտական թանգարան» ՊՈԱԿ (ՀՀ ԿԳՄՄՆ ենթակայության Հայաստանի պատմության թանգարանի մասնաճյուղ) • «Ջրառատի պատմության թանգարան» (մասնավոր հավաքածու, համայնքային թանգարան) ***Առողջապահական*** • «Հրազդանի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ (Մարզպետի աշխատակազմի ենթակայության, իր մեջ ներառում է պոլիկլինիկան և ծննդատունը) • «Լեռնանիստի բժշկական ամբուլատորիա» ՀՈԱԿ (Մարզպետի աշխատակազմի և համայնքային

	ենթակայության) • «Սոլակի առողջության առաջնային պահպանման կենտրոն» ՊՈԱԿ (Մարզպետի աշխատակազմի ենթակայության) • «Քաղսիի առողջության առաջնային պահպանման կենտրոն» ՊՈԱԿ (Մարզպետի աշխատակազմի ենթակայության) • «Հրազդանի ստոմատոլոգիական պոլիկլինիկա» ՓԲԸ (ՀՀ Առողջապահության նախարարության ենթակայության) • 4 լաբորատոր կենտրոն (մասնավոր լիցենզավորված) ***Սոցիալական պաշտպանություն (այդ թվում զբաղվածություն)*** • Միասնական սոցիալական ծառայության Հրազդանի տարածքային կենտրոն (ՄՍԾ, ՀՀ Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության ենթակայության) • ՄՍԾ Հրազդանի տարածքային կենտրոնի սոցիալական համագործակցության համակարգող խորհուրդ (գործում է հասարակական սկզբունքով) • Հրազդանի համայնքապետարանի աշխատակազմի կրթության, մշակույթի, սպորտի, երիտասարդության և սոցիալական աջակցության բաժին • Հրազդանի համայնքապետարանի սոցիալական աջակցության հանձնաժողով (քաղաքացիների կողմից համայնքապետարանի աշխատակազմ ներկայացվող սոցիալական աջակցության խնդիրներով հասցեագրված դիմումները ուսումնասիրելու նպատակող ստեղծված մշտական գործող հանձնաժողով) • Հրազդան համայնքի ղեկավարին կից խնամակալության և հոգաբարձության հանձնաժողով • ‹‹Առաքելություն Հայաստան›› բարեգործական ՀԿ-ի ‹‹Հրազդանի ցերեկային կենտրոն›› (իրականացնում է տարեցների անվճար ցերեկային խնամք, տաք սննդի ծրագիր, երեխաների ցերեկային զբաղվածություն, համայնքային աջակցության այլ ծառայություններ) • Հայկական Կարմիր Խաչի Ընկերության Կոտայքի մարզային մասնաճյուղ (իրականացնում է տարեցների անվճար և վճարովի ցերեկային խնամք, համայնքային աջակցության այլ ծառայություններ) • ‹‹Երեխաների աջակցության հիմնադրամ›› ՀԿ (իրականացնում է հաշմանդամություն ունեցող երեխաների ցերեկային խնամք, այլ ծառայություններ, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների և ընտանիքների աջակցության ծրագրեր) • ‹‹Երեխայի և ընտանիքի զարգացման կենտրոն›› բարեգործական ՀԿ (իրականացնում է հաշմանդամություն ունեցող, մասնավորապես ՄՈՒԿ ախտորոշմամբ երեխաների ցերեկային խնամք, այլ

	ծառայություններ, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների և ընտանիքների աջակցության ծրագրեր) • ‹‹Կանանց հզորացման ռեսուրս կենտրոն›› ՀԿ (իրականացնում է կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների և կանանց աջակցության ծրագրեր) • ‹‹Հենասյուն›› հաշմանդամների ՀԿ (իրականացնում է հաշմանդամություն ունեցող անձանց աջակցության ծրագրեր) • Հայաստանի սոցիալական աշխատողների ասոցիացիայի սոցիալ-հոգեբանական աջակցության համայնքային կենտրոն («Լեռնային Ղարաբաղի տուժած բնակչության կենսական ապահովման և դիմակայության ամրապնդմանն ուղղված աջակցություն դեպքի վարման և հոգեբանական առաջին օգնության միջոցով» ծրագիր, ինչպես նաև համայնքի խոցելի ընտանիքների հետ աշխատանքներ) ***Հասարակական կազմակերպություններ.*** • «Ջրառատ» բարեգործական ՀԿ • «Հայք» կրթական և սոցիալ-հոգեբանական աջակցության կենտրոն» ՀԿ • Հայ Օգնության Միության (ՀՕՄ) Հրազդանի «Շուշան Պահլավունի» մասնաճյուղ ՀԿ • «Հայի բռունցք» երիտասարդական, մշակութային ՀԿ • «Երիտասարդների համագործակցության «Իրավատես» ակումբ» կրթական իրավապաշտպան ՀԿ • Հայաստանի գրողների միության Կոտայքի մարզային մասնաճյուղ • «Միասնական Հրազդան» ՀԿ • «Թոշակառուների զբաղվածության ակումբ» ՀԿ • «Ջոջ տուն» կրթամշակութային ՀԿ • «Քաղաքացիական ակադեմիա» կենտրոն» ՀԿ ***Կրոնական*** • Հայ Առաքելական Եկեղեցու Կոտայքի թեմի առաջնորդարան (Թեմի Սոցիալական կենտրոնի «Սոցիալական աջակցություն թեմի ծայրահեղ անապահով ընտանիքներին» ծրագիր) • Հայաստանի Ավետարանական Եկեղեցի • Հայ Ավետարանական Մկրտական Քրիստոնյաների Եկեղեցիների Միություն • Հիսուս Քրիստոսի Վերջին Օրերի Սրբերի Եկեղեցու Հայաստանի Կրոնական համայնք

	Հայ Առաքելական Եկեղեցու Կոտայքի թեմի եկեղեցիներ. Հրազդան քաղաքում գործող 3 եկեղեցի. • Սուրբ Աստվածածին եկեղեցի (Վանատուր թաղամաս) • Սուրբ Կարապետ եկեղեցի (Ջրառատ թաղամաս) • Սուրբ Խաչ եկեղեցի (Կոճոռ թաղամաս) ***Գյուղական բնակավայրերում գործող 4 եկեղեցի.*** • Լեռնանիստի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցի • Լեռնանիստի Սուրբ Հակոբ եկեղեցի (Սուրբ Ավազան) • Սոլակի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցի • Սոլակի Մայրավանք

1.3. Համայնքի բնակչության քարտեզագրված կարիքները

Հրազդան համայնքի բնակչության կարիքները քննարկվել և առանձնացվել են ըստ առանձին խոցելի խմբերի՝ յուրաքանչյուրի դեպքում դիտարկելով առավել նշանակալիները: Մասնավորապես, դիտարկվել են հետևյալ խմբերը՝ երեխաներ, երիտասարդներ, տարեցներ, կանայք, հաշմանդամություն ունեցող անձինք, անապահով ընտանիքներ, տեղահանվածներ, պատերազմի մասնակիցներ: Յուրաքանչյուր խմբի համար առանձնացվել է կարիքների երկու խումբ՝ հիմնական և լրացուցիչ: Ի լրումն, նաև դիտարկվել ու առանձնացվել են համայնքում առկա այն կարիքներն ու հիմնախնդիրները, որոնք ունեն ընդհանրական բնույթ:

ԵՐԵԽԱՆԵՐ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1. **Երեխաների համար ժամանցային կենտրոնների բացակայությունը.** չնայած համայնքում երիտասարդ բնակչության գերակշռող թվին՝ համայնքում երեխաների ժամանցի կազմակերպման հնարավորությունները քիչ են, հատկապես խոսքը վերաբերում է համայնքի տարածքում գտնվող գյուղական բնակավայրերին:
2. **Բուլլինգի առկայությունը.** մանկապարտեզներում և դպրոցներում հանդիպում են *(մանկավարժ-երեխա, երեխա-երեխա հարաբերություններում)* բուլինգի դեպքեր:
3. **Ծնողավարման հմտությունների պակասը.** համայնքում ծնողների շրջանում նկատելի է ծնողավարման հմտությունների պակաս, որը հաճախ զուգորդվում է իրազեկվածության պակասով, մասնավորապես վարքային խնդիրներ ունեցող երեխաների հետ հաղորդակցման ու դաստիարակության դեպքում: Համայնքում կան կրթությունից դուրս մնացած, ծնողների կողմից ոչ բավարար ուշադրություն ստացած երեխաներ: Երեխաներն ունեն դեմ առ դեմ շփման մոտիվացիայի պակաս, բավական երկար ժամանակ են անցկացնում համացանցում, ցածր է նաև սովորելու մոտիվացիան:
4. **Կախվածություն թմրանյութերից, ալկոհոլից, ծխախոտից.** երեխաների շրջանում նկատվում են տարատեսակ կախվածության խնդիրներ հատկապես մեծ է ռիսկը դպրոցահասակ երեխաների շրջանում (միջին և ավագ դպրոց)՝ հիմնականում պայմանավորված սոցցանցերում ներգրավվածությամբ:
5. **Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներ.** Հրազդան համայնքում կան փոքրաթիվ առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներ, որոնք չունեն բավարար իրազեկվածություն իրենց իրավունքների և պետության կողմից տրամադրվող արտոնությունների մասին:

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1. **Աշխատող երեխաներ՝** ավագ դպրոցական տարիքի շատ երեխաներ աշխատում են՝ հաճախ չգրանցվելով հարկային համակարգում գործատուի կողմից:
2. Համայնքում կան **իրավախախտ, օրենքի հետ խնդիրներ ունեցող երեխաներ:**
3. Հատուկ մասնագետների ծառայությունները վճարովի են, և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների ընտանիքները չեն կարողանում վճարել, ինչը վնասում է և՛ երեխայի ֆունկցիոնալությանը, և՛ ընտանիքի կենսագործունեությանը:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1. **Կախվածություն թմրանյութերից, ալկոհոլից, ծխախոտից, առցանց խաղերից,** որոնք նպաստում են վատ սովորությունների տարածվածությանը:
2. **Զբաղվածության խնդիր.** Սահմանափակ աշխատատեղերը երիտասարդների համար գրավիչ և նախընտրելի չեն: Երիտասարդները կարիք ունեն լրացուցիչ կրթական ծրագրերի: Տեսական գիտելիքներն ու հմտությունները գործնականում կիրառելու հնարավորությունները սահմանափակ են, ինչի պատճառով էլ իրենց մասնագիտական գործունեությունը կազմակերպում են համայնքից դուրս:
3. **Ազատ ժամանցի կազմակերպման խնդիր՝** ժամանցի վայրերի՝ սրճարանների, կինոթատրոնի, զբոսայգիների,համերգասրահների պակաս:
4. **Երիտասարդական կենտրոնների բացակայություն.** Համայնքային երիտասարդական կենտրոնների բացակայության պատճառով համայնքի երիտասարդները իրենց կարողություններն ու հմտություններն իրացնում են հիմնականում մայրաքաղաքում: Նմանատիպ կենտրոնները համայնքի երիտասարդության համար կարող են ծառայել ոչ ֆորմալ կրթության և համայնքային տարատեսակ խնդիրները լուծելու հարթակներ:

ՏԱՐԵՑՆԵՐ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1. **Ժամանցի, զբաղվածության խնդիր՝** զբաղվածության բացակայության, և ժամանցի վայրերի պակասի, ինչպես նաև ընտանեկան տարբեր խնդիրների պատճառով առաջանում է **անտեսվածության զգացում,** ինչը բարձրացնում է տարեցների խոցելիությունը և մեկուսացվածությունը:
2. **Իրազեկվածության խնդիր,** տեղեկատվական և իրավաբանական խորհրդատվության պակաս՝ միայնակ տարեցները ունեն իրավաբանական խորհրդատվության կարիք, մասնավորապես, կապված պետության կողմից տրամադրվող աջակցությունների հետ:
3. Տարեցների համար բժշկական ծառայությունները **ոչ միշտ են մատչելի և հասանելի:**

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1. Կենսաթոշակառուների **թոշակի անկանխիկ լինելը** խնդիրներ է ստեղծում այն կանխիկացնելու համար, քանի որ տարեցները չունեն անհրաժեշտ հմտություններ, իսկ գյուղական բնակավայրերում ապրող տարեցները պետք է հասնեն կենտրոն՝ կենսաթոշակը ստանալու համար:

ԿԱՆԱՅՔ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1. **Կանանց «բեռ»-ի ավելացում՝** կանայք ներգրավված են և՛ տան առօրյա, և՛ երեխաների խնամքի իրականացման, և՛ մասնագիտական գործունեության աշխատանքներում:
2. **Բռնության ենթարկված կանանց համար ճգնաժամային կենտրոնի բացակայություն,** այս առումով խնդիրներ են առաջանում բռնարարին ընտանիքից առանձնացնելու, ինչպես նաև երեխային և մորը ապահով վայր տեղափոխելու հետ կապված:
3. **Կարծրատիպային մտածելակերպ.** հաճախ կանայք մշակութային-սոցիալական կարծրատիպերի ազդեցության ներքո վախենում են իրենց նկատմամբ բռնության մասին բարձրաձայնել կամ դիմել համապատասխան աջակցող կառույցների:

ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1. **Ֆիզիկական միջավայրի մատչելիության խնդիր.** տեղաշարժման խնդիրներ ունեցող անձանց համար թեքահարթակները քիչ են, բացի այդ հենաշարժողական խնդիրներ ունեցող անձինք չեն կարողանում օգտվել տրանսպորտից կամ ազատ տեղաշարժվել համայնքում:
2. **Զբաղվածության խնդիր.** գործատուները խուսափում են աշխատանք առաջարկել հաշմանդամություն ունեցող անձանց: Այս խնդիրը լուրջ մարտահրավեր է նաև մտավոր/հոգեկան առողջության խնդիրներ ունեցող անձանց համար:
3. **Ծառայությունների պակաս հաշմանդամություն ունեցող երեխաների/ անձանց, ինչպես նաև նրանց ծնողների համար.** վերականգնողական և ցերեկային, այդ թվում նաև սոցիալ-հոգեբանական ծառայությունների պակաս:
4. **Հասարակությունում ինտեգրման խնդիր՝** ֆիզիկական միջավայրի անմատչելիության, ինչպես նաև հաշմանդամություն ունեցող անձանց նկատմամբ առկա անհանդուրժողականության, կարծրատիպերի, հաճախ նաև բուլլինգի պատճառով դժվարություններ են առաջանում հասարակությունում ինտեգրվելու գործընթացում: Երեխաները չեն կարողանում հաճախել մշակութային կենտրոններ: Այս առումով առանձնահատուկ անհրաժեշտ է նշել կրթական իրավունքի իրացման խնդիրը: Վերոնշյալ խնդիրները խոչընդոտում են հաշմանդամություն ունեցող երեխաների մուտքը մանկապարտեզներ և դպրոցներ, ինչպես նաև առաջացնում են դժվարություններ հետագա մասնագիտություն ընտրելու և ստանալու հարցում:
5. **Հատուկ մասնագետների պակաս.** համայնքում առկա է երեխաների հետ աշխատող հատուկ մասնագետների պակաս:

ԱՆԱՊԱՀՈՎ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ

1. **Բազմազավակ ընտանիքներ**. համայնքում բազմազավակ ընտանիքներն առավել անապահով ընտանիքների թվում են. հիմնականում չունեն միջոցներ կոմունալ վճարումների, վարձավճարների կատարման, երեխաների ժամանցի կազմակերպման կամ բարձրագույն կրթության հետ կապված խնդիրները լուծելու համար:
2. **Նպաստառու ընտանիքները.** նպաստառու ընտանիքների շրջանում նկատվում է կախվածություն սոցիալական աջակցության ծրագրերից, այդ թվում զբաղվածության ծրագրերում ներգրավման մոտիվացիայի բացակայություն: Հիմնականում այս խմբի ընտանիքների մոտ տեսանելի են աղքատության մշակույթի դրսևորումներ, ընտանիքները նախընտրում են չաշխատել ու նպաստ ստանալ կամ ունենալ չգրանցված աշխատանք և զուգահեռ օգտվել պետական նպաստներից:

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1.Համայնքում առկա չեն **ժամանակավոր կացարաններ՝** անօթևան մնացած անձանց համար: Ավելին, նման կացարաններ չկան նաև հարակից համայնքներում, որոնցից Հրազդան համայնքը նույնպես կարող էր օգտվել:

2.Անապահով ընտանիքների **ակտիվացման հնարավորությունների, զբաղվածության խթանման ծրագրերի պակաս** կա:

ՏԵՂԱՀԱՆՎԱԾՆԵՐ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1. **Ինտեգրման խնդիրներ.** Արցախից բռնի տեղահանված բնակչությունը ամբողջությամբ ինտեգրված չէ համայնքում:
2. **Բնակարանային ապահովման խնդիր.** տեղահանված անձանց համար հիմնական խնդիրներից է կացարանը, վարձով տների պարագայում բնակվարձերը հիմնականում բարձրացել են:
3. **Աշխատանքի տեղավորման խնդիր.** Արցախից բռնի տեղահանված անձինք, տեղի շուկայի պահանջարկին ծանոթ չլինելով, չեն կարողանում լուծել զբաղվածության խնդիրը:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐ ԵՎ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ ԶՈՀ ՈՒՆԵՑՈՂ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1. **Զբաղվածության խնդիր,** պատերազմական գործողություններին մասնակցած, հատկապես վիրավորում ստացած և հաշմանդամություն ձեռք բերած երիտասարդների մոտ զբաղվածությունը կարևոր խնդիր է:
2. Պատերազմական գործողությունների մասնակիցների համար **սոցիալ-հոգեբանական աջակցության ծրագրերի** ոչ գրավիչ լինելը:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՐԻՔՆԵՐ/ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1. **Աշխատատեղերի սակավություն Հրազդան համայնքում՝** համայնքի բնակիչները աշխատատեղերի սակավության պատճառով աշխատանք են փնտրում Երևանում, որտեղ աշխատանք գտնելու հնարավորություններն ավելի մեծ են: Վերջին տարիներին գործազրկության մակարդակը նվազել է.ՄՄԾ Զբաղվածության բաժինն առաջարկում է մի շարք ծրագրեր գործազուրկ անձանց:
2. **Թափառող շների խնդիրը**. Թափառող շների ստերջացման ծառայությունների ձեռքբերումը ժամանակավոր լուծումներ է առաջարկում:
3. **Ենթակառուցվածքների հետ կապված խնդիրներ.** Համայնքի տարածքը կտրտված է, քաղաքի ձգվածությունը 25 կմ է, առկա է տրանսպորտային հանգույցի սակավության խնդիր:

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

1. Համայնքապետարանի և ենթակա կառույցներում աշխատող մասնագետների համար **սոցիալական փաթեթների** բացակայությունը:
2. Երևան գնացող ուսանողների համար տրանսպորտային **ծառայության բարձր գինը**:
3. **Հոգեբանական առաջին օգնության** ծառայությունների բացակայությունը:
4. Սպասարկման ոլորտի աշխատակիցների՝ բնակչության հետ հաղորդակցման **հմտությունների զարգացման անհրաժեշտությունը**:
5. Հանրակացարանների և տնակային թաղամասի ոչ բարենպաստ, վթարային պայմանները, որոնք հաճախ կենսագործունեության համար անհրաժեշտ նվազագույն պայմաններ չեն ապահովում:

1.4. Համայնքում առաջնահերթ արձագանքման ենթակա սոցիալական հիմնախնդիրները 2025-2026-թթ. ժամանակահատվածում

Համայնքային քննարկումների ընթացքում համայնքի բնակչության կարիքների, ինչպես նաև դրանց լուծման հեռանկարների վերաբերյալ առաջարկությունների քննարկումն իրականացվել է ըստ կոնկրետ խոցելի սոցիալական խմբի և իրականացվել է առաջնորդվելով նախորդ հատվածում բացահայտված և համաձայնեցված կարիքների լուծման հնարավորություններով:

N	Խումբ	Առաջարկություն
1	Երեխաներ	1. *Խաղահրապարակների քանակի ավելացում:* 2. *Հանրակրթական դպրոցներում խմբակների ստեղծում (օր. սպորտային խմբակներ, որոնց միջոցով հնարավոր է կանխարգելել՝ երիտասարդների շրջանում ալկոհոլի և թմրանյութերի օգտագործումը): Անհրաժեշտություն կա նաև դպրոցներում՝ մասնագետների կազմում ներառել առնվազն 1 սոցիալական աշխատողի և հոգեբանի:* 3. *Վերականգնողական կենտրոնի բացում՝ հատուկ կարիքներով երեխաների համար:* 4. *Ցերեկային ծառայությունների տրամադրում հաշմանդամություն ունեցող երեխաներին, ներառյալ մոբիլ (շարժական) ծառայությունը և կանխարգելիչ ծառայությունները:* 5. *Բակային ճամբարներ, արշավական ակումբների հիմնում, ռազմական պատրաստվածության ծրագրերի իրականացում:*
2	Երիտասարդներ	1. *Երիտասարդական կենտրոն՝ ազգային մշակույթի, պատմության, արժեհամակարգի ձևավորման, փափուկ հմտությունների, վատ սովորույթների, ռազմական պատրաստվածության վերաբերյալ դասընթացների կամ այլ նորարարական գաղափարների իրականացմամբ:* 2. *Երիտասարդների համար փորձի փոխանակման, մասնագիտական կողմնորոշման, պրակտիկայի հնարավորությունների ձեռքբերման (ներառյալ փորձառության ծրագրեր, լրացուցիչ կրթության կենտրոններ), որոնք կվերաբերեն նաև փափուկ հմտությունների (soft skills), ՏՏ գիտելիքների ուսուցմանը և կնպաստեն, որ երիտասարդները հեշտությամբ կարողանան անցնել աշխատանքի:*
3	Տարեցներ	1. *Ցերեկային ծառայությունների մատուցում, ներառյալ տնային սպասարկման ծառայությունը, ինչպես նաև տարեցների համար առողջապահական, մշակութային, ժամանցային հնարավորությունների ապահովում: Նշված ծառայությունը կարող է ներառել նաև ճաշարան, շրջիկ կամ մոբիլ առողջապահական ծառայություններ:*

		2. Տարեցների կողմից պատրաստված ձեռագործ աշխատանքների իրացման կետի ստեղծում:
4	Հաշմանդամություն ունեցող անձինք	*1. Ցերեկային ծառայություն հաշմանդամություն ունեցող անձանց համար, որը կներառի արհեստագործական խմբակներ՝ ինքնազբաղվածության հնարավորությունների ստեղծման նպատակով:* *2. Վերականգնողական ծառայություն հաշմանդամություն ունեցող անձանց համար, ներառյալ տնային խնամքի, պատրոնաժի ծառայություն:* *3. Հաշմանդամություն ունեցող անձանց զբաղվածության ապահովման հնարավորությունների ստեղծում:* *4. Հարմարեցված ենթակառուցվածքներ, թեքահարթակների հարմարեցում, լուսացույցերի ձայնային ազդանշաններ տեսողական խնդիր ունեցող անձանց համար և այլն:* *5. Հատուկ մասնագետների շարունակական պատրաստվածության ապահովում:*
5	Անապահով ընտանիքներ	*1. Մասնագիտական վերապատրաստման ծառայություններ՝ զբաղվածության ապահովման նպատակով:* *2. Ինքնազբաղվածության խթանման ծրագրեր՝ համատեղելով անհրաժեշտ գործիքների տրամադրումը (վարսահարդարման, մատնահարդարման և այլն)՝ ընտանեկան նպաստ համակարգից հրաժարվելու նախապայմանով:* *3. Բնակարանային ֆոնդեր և հանրակացարանների ավելացում:*
6	Պատերազմի մասնակիցներ և պատերազմի հետևանքով զոհ ունեցող ընտանիքներ	*1. Փոխօգնության խմբերի ստեղծում՝ հոգեբանական աջակցության կարիքին ուղղված:* *2. Մասնագիտական վերապատրաստման ծառայություններ՝ զբաղվածության ապահովման նպատակով:* *3. Ինքնազբաղվածության խթանման ծրագրեր՝ համատեղելով անհրաժեշտ գործիքների, նյութերի տրամադրումը (ընտանի կենդանիներ, մեղուներ և այլն):*
7	Լրացուցիչ կարիքներ	*1. Հոգեբանական առաջին օգնության դասընթացներ՝ ուսուցիչների, բժիշկների, սոցիալական աշխատողների և առաջնային օղակում գտնվող մյուս մասնագետների համար:* *2. Շարունակական հմտությունների զարգացման դասընթացներ օգնող մասնագետների համար:* *3. Արտակարգ իրավիճակների պատրաստվածության դասընթացներ համայնքի բնակիչների համար:* *4. Հանրակացարանների վերանորոգում, ինչպես նաև հանրակացարանին կից երեխայակենտրոն միջավայրի ստեղծում՝ խաղահրապարակ, ապահով անկյուն և այլն: Հանրակացարանին կից սոցիալական ծառայության ստեղծում՝ ծնողների հետ աշխատանքներ իրականացնելու նպատակով::* *5. Մասնավոր կրթական կենտրոններում վերահսկողության սահմանում:*

Ինչպես տեսնում ենք, համայնքային քննարկումների ընթացքում, նույնականացված սոցիալական հիմնախնդիրների շարքը, որոնց բախվում են Հրազդան համայնքի բնակիչները, բավականին լայն է: Ըստ այդմ, հաշվի առնելով սոցիալական հիմնախնդիրների արձագանքման ռեսուրսների սահմանափակությունը *(ինչպես նյութական, այնպես էլ մարդկային*) որդեգրվել է սոցիալական հիմնախնդիրների արձագանքման աստիճանական մոտեցում, ինչը ենթադրում է սոցիալական հիմնախնդիրների սահմանում՝ ըստ առաջնահերթության:

2025-2026 թթ. ընկած ժամանակահատվածում առավել առաջնահերթ է համարվել հետևյալ սոցիալական հիմնախնդիրներին արձագանքելը՝

1. Երեխաների և երիտասարդների զբաղվածության կազմակերպմանն ու մասնագիտական կողմնորոշմանն առնչվող խնդիրները,
2. Առողջապահական ծառայությունների ոչ մատչելի լինելը բնակչության որոշ խմբերի, հատկապես՝ տարեցների, քրոնիկ հիվանդություն ունեցող անձանց համար,
3. Սոցիալական ակտիվացման, այդ թվում աշխատանքային գործիքների տրամադրման և մասնագիտական ուսուցման ծրագրերի պակասը, հատկապես անապահով ընտանիքների, պատերազմից տուժած անձանց ընտանիքների և այլ խոցելի ընտանիքների/անձանց համար:
4. Ծնողավարման հմտությունների թույլ զարգացվածությունը, հատկապես փախստական, անապահով ընտանիքների շրջանում:

ՄԱՍ 2. ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ԱՆՁՆԱԳՐԵՐ

2.1. Ծրագրի անձնագիր №1

Բնաիրային օգնության տրամադրման համայնքային սոցիալական ծրագրի անձնագիր

<table>
<tr><td colspan="2">Անվանումը՝ Բնաիրային օգնության տրամադրում</td></tr>
<tr><td>Խնդիր, որի լուծմանն է միտված ծրագիրը</td><td>Բնակչության սոցիալական պաշտպանություն</td></tr>
<tr><td>Ծրագրի անմիջական նպատակ</td><td>Բնաիրային օգնության միջոցով սոցիալական աջակցություն տրամադրել կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց կամ ընտանիքներին:
Այս ծրագրի համատեքստում կյանքի դժվարին իրավիճակներ են համարվում «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի 8-րդ ենթակետում ներկայացված իրավիճակները:</td></tr>
<tr><td>Ծրագրի հիմնական արդյունքներ</td><td>Համայնքում կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց կամ ընտանիքների հիմնական կարիքները բավարարված են:
Այս ծրագրի հիմնական կարիք են համարվում սննդի, հագուստի, կոշիկի, հիգիենայի միջոցների, երեխաների խնամքի պարագաների, դեղերի, առաջին անհրաժեշտության կենցաղային այլ ապրանքների կարիքները:

Աջակցության քարտերի միջոցով նախատեսվում է բավարարել շահառուների սոցիալական կարիքները:
<table>
<tr><td rowspan="3">Շահառուների թիվը</td><td>Ելակետային արժեք</td><td colspan="2">Թիրախային արժեքներ</td></tr>
<tr><td>250</td><td>300</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ծրագրի միջանկյալ արդյունքներ</td><td></td></tr>
<tr><td>
<table>
<tr><td rowspan="3"></td><td>Ելակետային արժեք</td><td colspan="3">Թիրախային արժեքներ</td></tr>
<tr><td>125</td><td>150</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>
1. Համայնքում կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց կամ ընտանիքներին աջակցություն տրամադրելու համար համապատասխան ապրանքներ կամ քարտեր տրամադրող կազմակերպություններն ընտրված են, և նրանց հետ ստորագրված են պայմանագրեր,
2. Շահառուների ընտրության չափանիշները և</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td rowspan="7"></td><td colspan="5">ընթացակարգերը մշակված են և հաստատված,
3. Անհրաժեշտ փաստաթղթերի ձևաչափերը մշակված են և հաստատված:</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Կնքված պայմանագրերի թիվը</td><td>Ելակետային արժեք</td><td colspan="3">Թիրախային արժեքներ</td></tr>
<tr><td>4</td><td>6</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="5"></td></tr>
<tr><td rowspan="3">Շահառուների ընտրության չափանիշների, ընթացակարգերի, ձևաչափերի փաթեթները</td><td>Ելակետային արժեք</td><td colspan="3">Թիրախային արժեքներ</td></tr>
<tr><td>3</td><td>3</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Ծրագրի հիմնական գործողությունները</td><td colspan="5">- սահմանել նախատեսված աջակցությունը տրամադրող կազմակերպությունների ընտրության չափանիշները (օրինակ՝ խանութների, դեղատների և այլն)
- իրականացնել նշված չափանիշներին բավարարող կազմակերպությունների ընտրությունը,
- կազմակերպությունների հետ ստորագրել համապատասխան պայմանագրեր,
- մշակել և հաստատել շահառուների ընտրության չափանիշները,
- մշակել և հաստատել ծրագրի իրականացման ընթացակարգերն, այդ թվում՝ դիմումների ընդունման, կարիքի գնահատման, ուղղորդման, մոնիթորինգի,
- մշակել և հաստատել ծրագրի հիմնական ձևաթղթերի նմուշները,
- մշակել և հաստատել ծրագրի հաշվետվողականության մեխանիզմները:</td></tr>
<tr><td>Ծրագրի բյուջեն</td><td colspan="5">3.000.000</td></tr>
<tr><td>Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ այլ ռեսուրսներ</td><td colspan="5">Ֆինանսավորում, մասնագիտական ներուժ</td></tr>
<tr><td>Ծրագրի հիմնական ռիսկերը</td><td colspan="5">Արտակարգ իրավիճակ,ռազմական դրություն</td></tr>
<tr><td>Ծրագրի հիմնական շահառուները</td><td colspan="5">Կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձինք կամ ընտանիքները:
Առաջնահերթությունը տրվում է կրկնակի խոցելիություն ունեցող անձանց, օրինակ՝ բազմազավակ ընտանիքներին, հղի կանանց, առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներին, տեղահանված անձանց, տարեցներին, հաշմանդամություն կամ անձի ֆունկցիոնալության սահմանափակում ունեցող անձանց և այլն:</td></tr>
<tr><td>Ծրագրի սկիզբ և ավարտ</td><td colspan="5">2025</td></tr>
</table>

Ծրագրի համառոտ նկարագրություն	Սույն ծրագրով նախատեսված է աջակցել համայնքում կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց կամ ընտանիքներին բավարարելու իրենց հիմնական կարիքները: Ծրագրի իրականացման շրջանակում նախատեսվում է սոցիալական աջակցությունը տրամադրել աջակցության քարտերի միջոցով:

2.2. Ծրագրի անձնագիր №2

Սոցիալ-վերականգնողական օգնության տրամադրման համայնքային սոցիալական ծրագրի անձնագիր

<table>
<tr><td colspan="2">Անվանումը՝ Սոցիալ-վերականգնողական օգնության տրամադրում</td></tr>
<tr><td>Խնդիր, որի լուծմանն է միտված ծրագիրը</td><td>Բնակչության սոցիալական պաշտպանություն</td></tr>
<tr><td>Ծրագրի անմիջական նպատակ</td><td>Սոցիալ-վերականգնողական օգնության միջոցով սոցիալական աջակցություն տրամադրել կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց կամ ընտանիքներին:
Այս ծրագրի համատեքստում կյանքի դժվարին իրավիճակներ են համարվում «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի 8-րդ ենթակետում ներկայացված իրավիճակները:</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ծրագրի հիմնական արդյունքներ</td><td>Համայնքում կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց կամ ընտանիքների հիմնական կարիքները բավարարված են:
Այս ծրագրի համատեքստում հիմնական կարիք են համարվում հիվանդության կամ վնասվածքների հետևանքով անձի առողջական վիճակի վատթարացումը, անկախ կյանքի ձեռքբերումը կամ պահպանումը, սոցիալական ներառումը, հոգեհուզական կամ վարքային վերականգնումը:
Սոցիալ-վերականգնողական օգնության միջոցով նախատեսվում է բավարարել շահառուների սոցիալական կարիքները:</td></tr>
<tr><td>
<table>
<tr><td rowspan="3">Շահառուների թիվը</td><td>Ելակետային արժեք</td><td colspan="2">Թիրախային արժեքներ</td></tr>
<tr><td>75</td><td>150</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>
</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ծրագրի միջանկյալ արդյունքներ</td><td></td></tr>
<tr><td>
<table>
<tr><td rowspan="3"></td><td>Ելակետային արժեք</td><td colspan="3">Թիրախային արժեքներ</td></tr>
<tr><td>40</td><td>110</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>
</td></tr>
<tr><td></td><td>1. Համայնքում կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց կամ ընտանիքներին աջակցություն տրամադրելու համար համապատասխան ծառայությունները կամ մասնագիտական աջակցություն տրամադրող կազմակերպությունների հետ համագործակցության ընթացակարգերը մշակված են և հաստատված,
2.Շահառուների ընտրության չափանիշները և ընթացակարգերը մշակված են և հաստատված,</td></tr>
</table>

	3. Անհրաժեշտ փաստաթղթերի ձևաչափերը մշակված են և հաստատված:

Մշակված ընթացակարգերի թիվը	Ելակետային արժեք	Թիրախային արժեքներ		
	1	3		

Շահառուների ընտրության չափանիշների, ընթացակարգերի, ձևաչափերի փաթեթները	Ելակետային արժեք	Թիրախային արժեքներ		
	3	3		

Ծրագրի հիմնական գործողությունները	- սահմանել նախատեսված աջակցությունը տրամադրելու ընթացակարգերը (օրինակ ինչպես է իրականացվում բժշկական, վերականգնողական կենտրոնների, դեղատների և այլ կազմակերպությունների հետ համագործակցությունը), - մշակել և հաստատել շահառուների ընտրության չափանիշները, - մշակել և հաստատել ծրագրի իրականացման ընթացակարգերն, այդ թվում՝ դիմումների ընդունման, կարիքի գնահատման, ուղղորդման, մոնիթորինգի, - մշակել և հաստատել ծրագրի հիմնական ձևաթղթերի նմուշները, - մշակել և հաստատել ծրագրի հաշվետվողականության մեխանիզմները:
Ծրագրի բյուջեն	1.500.000
Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ այլ ռեսուրսներ	Ֆինանսավորում, մասնագիտական ներուժ
Ծրագրի հիմնական ռիսկերը	Արտակարգ իրավիճակ, ռազմական դրություն
Ծրագրի հիմնական շահառուները	Կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձինք կամ ընտանիքները: *Առաջնահերթությունը տրվում է կրկնակի խոցելիություն ունեցող անձանց, օրինակ՝ բազմազավակ ընտանիքներին, հղի կանանց, առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներին, տեղահանված անձանց, տարեցներին, հաշմանդամություն կամ անձի ֆունկցիոնալության սահմանափակում ունեցող անձանց:*
Ծրագրի սկիզբ և ավարտ	2025
Ծրագրի համառոտ	Սույն ծրագրով նախատեսված է աջակցել համայնքի՝ կյանքի

նկարագրություն	դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց կամ ընտանիքներին բավարարելու իրենց հիմնական կարիքները: Ծրագրի իրականացման շրջանակում նախատեսվում է սոցիալական աջակցությունը տրամադրել բժշկական կենտրոնների, վերականգնողական կենտրոնների միջոցով:

2.3 Ծրագրի անձնագիր №3

Տնային խնամքի և ցերեկային կենտրոնի ծառայությունների տրամադրման համայնքային սոցիալական ծրագրի անձնագիր

(Պատվիրակման սկզբունքով իրականացնելու պարագայում)

<table>
<tr><td colspan="4">Անվանումը՝ Տարեցների կամ հաշմանդամություն կամ ֆունկցիոնալության սահմանափակում ունեցող անձանց տնային խնամքի և ցերեկային կենտրոնի ծառայություն</td></tr>
<tr><td>Խնդիր, որի լուծմանն է միտված ծրագիրը</td><td colspan="3">Հրազդան համայնքում բնակվող սոցիալապես անապահով, չաշխատող և խնամքի կարիք ունեցող տարեցների, հաշմանդամություն ունեցող անձանց առաջնային սոցիալական խնդիրների լուծում:</td></tr>
<tr><td>Ծրագրի անմիջական նպատակը</td><td colspan="3">Սոցիալապես անապահով, չաշխատող և խնամքի կարիք ունեցող տարեցների և (կամ) հաշմանդամություն, ֆունկցիոնալության սահմանափակում ունեցող անձանց խնամքի տրամադրումը ցերեկային կենտրոնում և տնային պայմաններում՝ ծառայության պատվիրակման միջոցով:</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Ծրագրի հիմնական արդյունքները</td><td colspan="3">Խնամքի ծառայությունները կազմակերպվում և մատուցվում են համայնքի՝ խնամքի կարիք ունեցող, անապահով և չաշխատող տարեցներին կամ հաշմանդամություն (կամ ֆունկցիոնալության սահմանափակում) ունեցող անձանց՝ ցերեկային կենտրոնում և տնային պայմաններում:

Շահառուները տնային պայմաններում ստանում են տնային խնամք, կենցաղային և բժշկական սպասարկում, իսկ ցերեկային կենտրոնում՝ սննդի կազմակերպում, ազատ ժամանցի, խմբակների, զբաղվածության, մշակութային միջոցառումների և էքսկուրսիաների կազմակերպում, սոցիալ-հոգեբանական աջակցություն, իրավական խորհրդատվություն, անհրաժեշտության դեպքում վարսավիրական և լվացքի ծառայությունների տրամադրում, այլ ծառայությունների տրամադրում՝ ըստ անհրաժեշտության:

Շահառու քաղաքացիների իրազեկվածության բարձրացում սոցիալական ոլորտում իրականացվող բարեփոխումների վերաբերյալ:</td></tr>
<tr><td>Շահառուների թիվ</td><td>Ելակետային արժեք</td><td>Թիրախային արժեքներ</td></tr>
<tr><td></td><td>100</td><td>125</td></tr>
<tr><td>Ծրագրի միջանկյալ</td><td colspan="3">-Նշված ծառայությունների պատվիրակման համար անհրաժեշտ</td></tr>
</table>

արդյունքները	գործընթացներն ու ընթացակարգերն իրականացված են:				
	-Ծառայություններ տրամադրող կազմակերպությունը ընտրված է, համայնքի և կազմակերպության միջև համագործակցության համաձայնագիրը ստորագրված է: -Ծառայությունների տրամադրման ընթացիկ մոնիթորինգի և ամփոփիչ գնահատման ընթացակարգերը, չափանիշները, գործիքակազմը մշակված են և հաստատված:				
	Համայնքում պոտենցիալ շահառուները կամ նրանց անմիջական սոցիալական միջավայրի ներկայացուցիչները իրազեկված են ծառայությունների և դրանք տրամադրող կազմակերպության մասին:				
	Հրապարակումների թիվը	Ելակետային արժեք	Թիրախային արժեքներ		
		3	5		
Ծրագրի հիմնական գործողությունները	-Ծառայությունների պատվիրակման համար անհրաժեշտ գործընթացների և ընթացակարգերի իրականացում, - Կազմակերպության հետ ծառայությունների տրամադրման համաձայնագրի ստորագրում, - Ծառայությունների տրամադրման ընթացիկ մոնիթորինգի և ամփոփիչ գնահատման ընթացակարգերի, չափանիշների, գործիքակազմի մշակում և հաստատում, - Համայնքում ծառայությունների և դրանք տրամադրող կազմակերպության մասին իրազեկվածության ապահովում				
Ծրագրի բյուջեն	3.000.000				
Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ այլ ռեսուրսներ	Ֆինանսավորում, մասնագիտական ներուժ				
Ծրագրի հիմնական ռիսկերը	Արտակարգ իրավիճակ, ռազմական դրություն				
Ծրագրի հիմնական շահառուները	Խնամքի կարիք ունեցող, անապահով, չաշխատող տարեցներ, հաշմանդամություն կամ ֆունկցիոնալության սահմանափակումներ ունեցող անձինք: *(անհրաժեշտության դեպքում շահառուների խումբը կարող է հստակեցվել՝ առաջնահերթությունը տալով կրկնակի խոցելիություն ունեցող անձանց՝ օրինակ միայնակ կամ անժառանգ տարեցներին, հաշմանդամության առաջին կամ ֆունկցիոնալության խորը աստիճանի սահմանափակում ունեցող և անկողնային վիճակում գտնվող անձինք):*				
Ծրագրի սկիզբ և ավարտ	2025				
Ծրագրի համառոտ նկարագրություն	Սույն ծրագրով նախատեսված ծառայությունն ուղղված է համայնքում բնակվող տարեցների կամ հաշմանդամություն կամ				

	ֆունկցիոնալության սահմանափակում ունեցող անձանց խնամքի կազմակերպմանը տնային պայմաններում կամ ցերեկային կենտրոնում: Տնային խնամքի ծառայությունը ենթադրում է աջակցություն ինքնախնամքի, անձնական հիգիենայի և բնակարանի մաքրության պահպանման, առօրյա գնումների կատարման հարցում, ինչպես նաև այլ ծառայությունների տրամադրում՝ ըստ անհրաժեշտության: Տնային խնամքի ծառայության միջոցով նախատեսվում է նաև շահառուների բժշկական սպասարկում կամ օգնություն: Շահառուները ցերեկային կենտրոնում ստանում են սննդի կազմակերպում, ազատ ժամանցի, խմբակների, զբաղվածության, մշակութային միջոցառումների և էքսկուրսիաների կազմակերպում, սոցիալ-հոգեբանական աջակցություն, իրավական խորհրդատվություն, անհրաժեշտության դեպքում վարսավիրական և լվացքի ծառայությունների տրամադրում, այլ ծառայությունների տրամադրում՝ ըստ անհրաժեշտության: